

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ТОКАРЄВА КАТЕРИНА ОЛЕГІВНА

УДК 347.73

**СТРУКТУРА БЮДЖЕТУ:
ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
Дмитрик Ольга Олександрівна,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
професор кафедри фінансового права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Савченко Леся Анатоліївна,
Національний університет Державної податкової
служби України, перший проректор,
заслужений діяч науки і техніки України;

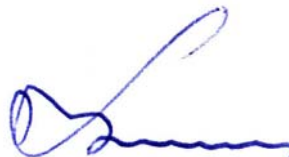
кандидат юридичних наук
Якуша Наталія Вікторівна,
Київський районний суд м. Харкова, суддя

Захист відбудеться «14» червня 2016 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розіслано «12» травня 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Виконання соціальної, економічної, політичної та інших функцій держави потребує грошових коштів, які акумулюються у бюджетах різних рівнів. Бюджет як фонд грошових коштів має своїм призначенням фінансове забезпечення завдань і функцій держави та територіальних громад. У зв'язку із цим детального аналізу потребує питання визначення структури бюджету, що отримало лише часткове вирішення з прийняттям у 2001 р. Бюджетного кодексу України, у якому окремо виділено загальний і спеціальний фонди бюджету. Проте правовий режим бюджетних фондів мало досліджений. Сучасні праці вчених – фахівців з фінансового права, зокрема й бюджетного, не містять аналітичного дослідження бюджетних фондів як категорії фінансового права, виокремлення та характеристики видів таких фондів. Не вирішено багато проблем, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням коштів як загального, так і спеціального фондів бюджету. Потребує вдосконалення термінологічний апарат, який має спірний характер; поглибленого осмислення й аргументованого підходу щодо поділу доходів бюджетів на власні, закріплені і регулюючі; виокремлення не лише принципів бюджетної системи, а й принципів формування бюджетів тощо. Особливої актуальності набувають проблеми формування і використання коштів спеціального фонду бюджету, за рахунок якого в умовах тривалої глибокої соціально-економічної кризи відбувається фінансування численних потреб бюджетних установ, а також проблемні аспекти щодо джерел його формування, специфіки перерозподілу коштів між загальним та спеціальним фондами, співвідношення зазначених фондів. Про нагальність потреби у проведенні дослідження зазначеної тематики вказує і недосконалість бюджетного законодавства, що регулює рух коштів між загальним і спеціальним фондами бюджетів.

Багатьом важливим аспектам бюджетного права завжди приділялась достатня увага науковців, зокрема і вчених-фінансистів: Є. О. Алісова, В. В. Бесчеревних, Л. В. Вакарюк, Л. К. Воронової, О. М. Горбунової, О. О. Дмитрик, М. В. Карасьової, Ю. О. Крохіної, І. І. Кучерова, М. П. Кучерявенка, І. Б. Заверухи, С. В. Запольського, С. І. Мельникова, О. А. Музики-Стефанчук, Д. А. Мусабірової, А. А. Нечай, С. О. Ніщимої, О. А. Ногіної, А. А. Нуртдинова, О. П. Орлюк, О. Г. Пауля, В. А. Паригіної, П. С. Пацурківського, З. І. Перощук, Х. В. Пешкової, Н. Ю. Пришви, М. І. Піскотіна, Ю. А. Ровинського, А. А. Саттарової, Е. Д. Соколової, Н. В. Сидорової, Н. І. Хімічевої, С. Д. Ципкіна, А. М. Чвалюка, В. Д. Чернадчука та ін.

Теоретичним підґрунтям дисертаційної роботи стали наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених не лише з фінансового та бюджетного права, а й фахівців із загальної теорії держави та права, адміністративного

права, конституційного права. На підставі аналізу теоретичних положень та узагальнення законодавства вироблено, обґрунтовано та викладено певні наукові висновки та пропозиції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відповідно до цільової комплексної програми «Проблеми правового забезпечення справляння податків та зборів в Україні» (номер державної реєстрації 0111U000965).

Тема кандидатської дисертації затверджена на засіданні вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 21 грудня 2012 року).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає у поглибленні наукових знань і комплексній розробці теоретичних положень стосовно правового регулювання бюджетної сфери і, зокрема, структури бюджетів, та підготовці науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення чинного бюджетного законодавства.

Відповідно до зазначеної мети поставлено такі завдання:

- з'ясувати ознаки бюджету;
- розкрити зміст категорії «бюджет»;
- виявити та охарактеризувати складники бюджетної системи, визначити її структуру;
- визначити поняття «бюджетна система»;
- узагальнити принципи, яким має відповідати бюджетна система;
- охарактеризувати горизонтальну структуру бюджету;
- розкрити склад доходів бюджету та узагальнити різні підходи до характеристики доходів бюджету відповідного рівня;
- розкрити видатки бюджету як елемент його горизонтальної структури;
- надати правову характеристику вертикальної структури бюджету;
- визначити особливості формування та використання коштів спеціального фонду бюджету;
- сформулювати обґрунтовані пропозиції і рекомендації, спрямовані на вдосконалення правового регулювання бюджетних відносин.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у процесі формування, розподілу і використання коштів бюджету.

Предметом дослідження є структура бюджету: фінансово-правовий аналіз.

Методи дослідження. Методологічну основу становить сукупність загальних та спеціальних методів наукового пізнання, використання яких у взаємозв'язку дозволило досягти поставленої мети й забезпечити повноту дослідження та наукову достовірність і переконливість отриманих результатів.

Діалектичний метод застосовано для об'єктивного та всебічного пізнання правової дійсності, визначення суті досліджуваних явищ в єдності їх матеріального змісту і юридичної форми (п.п. 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). Структурний та функціональний аналізи завдяки врахуванню таких якостей системи, як інтегративність, компонентність, співвідношення цілого і частини, структури і функцій, сприяли поглибленому вивченню природи бюджетної системи та її складових, визначення структури бюджету, характеристик системи доходів і видатків бюджету, їх складу (п.п. 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). Дослідження чинного вітчизняного та зарубіжного фінансового законодавства проведено за допомогою порівняльно-правового методу, що дозволило узагальнити наукові концепції провідних учених щодо теоретичних та практичних проблем нормативної дефініції бюджету, класифікації доходів і видатків бюджетів та її критеріїв (п.п. 1.1, 2.1, 2.2). Застосування історико-правового методу дало змогу з'ясувати еволюцію юридичної думки щодо сутності та значення таких категорій, як «бюджет», «бюджетна система», «бюджетний устрій», «доходи бюджету» і «видатки бюджету» (п.п. 1.1, 1.2). Спеціально-юридичним методом здійснено змістовний аналіз сучасного стану законодавчих положень, завдяки чому розроблено пропозиції щодо подолання наявних теоретико-правових суперечностей, а також колізій у законодавчих актах (п.п. 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є однією із перших в українській правовій науці комплексних праць, присвячених з'ясуванню фінансово-правового аспекту структури бюджету, у результаті якого сформульовано такі основні наукові положення і зроблено висновки, що мають наукову новизну та практичну значимість.

Уперше:

– виокремлено основні та специфічні ознаки доходів бюджету як правової категорії. До основних віднесено: публічний характер, правова визначеність, тимчасовість, плановість, грошовий характер, чітко визначений перелік джерел формування; до специфічних – безповоротність;

– надано характеристику співвідношення категорій: «оборотний залишок бюджетних коштів», «тимчасово вільні кошти», «вільний залишок бюджетних коштів» та «профіцит бюджету». Вони різняться за: напрямом використання; суб'єктами, які визначають розмір та безпосередньо використовують кошти; обов'язковістю встановлення у бюджеті; стадіями бюджетного процесу, на яких такі кошти формуються; умовою, за наявності якої утворюються;

– запропоновано виокремити такі ознаки тимчасово вільних коштів: обліковуються на рахунках у Казначействі України; являють собою кошти відповідного бюджету (державного або місцевого); обліковуються як на рахунках загального, так і спеціального фондів бюджету; мають чітке цільове спрямування: (а) розміщення на вкладних (депозитних) рахунках у

банках; (б) придбання цінних паперів; формуються за наявності конкретної умови – їх відволікання не призведе до втрати платоспроможності бюджету та виникнення заборгованості за відповідним фондом бюджету протягом періоду; виникають на стадії виконання відповідного бюджету; мають необов'язковий характер; їх обсяг визначають такі суб'єкти бюджетної діяльності – Казначейство України та розпорядники бюджетних коштів;

– обґрунтовано, що критерієм для виокремлення у складі бюджету загального, спеціального і резервного фондів має бути економічний характер видатків: за рахунок коштів загального фонду повинні фінансуватися поточні видатки, за рахунок спеціального – капітальні, резервного – непередбачувані;

удосконалено:

– аргументацію стосовно розмежування понять «надходження бюджету» і «доходи бюджету», оскільки надходження бюджету є родовою категорією по відношенню до доходів бюджету, що включає не тільки доходи як надходження на безповоротній основі, але й бюджетні кошти, надані на поворотній основі;

– підхід щодо необхідності закріплення у Бюджетному кодексі України принципів формування бюджету, до кола яких запропоновано віднести: обґрунтованість, повноту, щорічність, ефективність, відповідальність учасників бюджетного процесу;

– визначення видатків бюджету як правовідносин, що опосередковують рух грошових коштів, акумульованих у бюджетах відповідних рівнів згідно із законом (рішенням) про бюджет на відповідний рік та спрямованих на здійснення завдань та функцій, які покладені на органи державної влади та місцевого самоврядування відповідно до законодавства;

– характеристику принципу публічності бюджетної системи (за рахунок коштів, акумульованих у бюджеті відповідного рівня, має відбуватися задоволення саме публічного інтересу, під яким доцільно розглядати державний інтерес та інтерес територіальних громад (суспільний));

набули подальшого розвитку:

– визначення доходів бюджетів як грошових коштів, що надходять від різних джерел, перелік яких визначений Бюджетним кодексом України, а розміри встановлюються щорічним законом про Державний бюджет (рішенням про місцевий бюджет) з метою забезпечення публічного інтересу;

– підходи стосовно структурних елементів спеціального фонду бюджету (таких, як Державний дорожній фонд, Стабілізаційний фонд, Державний інноваційний фонд, Державний інтервенційний фонд, Фонд охорони навколишнього природного середовища та ін.), особливостей їх утворення та правового регулювання;

– положення щодо характеристики капітальних і поточних видатків. Поточні видатки – це різновид видатків бюджету, які спрямовуються на забезпечення належного функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, бюджетних установ, та інші видатки, які відповідно до бюджетної класифікації не можуть бути віднесені до капітальних видатків. Капітальні видатки – це різновид видатків бюджету, що направлені на розвиток та реалізацію інноваційної та інвестиційної діяльності, а також на придбання нематеріальних активів і створення державних запасів, резервів.

– теза щодо недоцільності включення до Бюджетного кодексу України положень, які регулюють діяльність фондів, що входять до складу спеціального фонду бюджету, оскільки правовий статус та особливості їх функціонування мають бути врегульовані окремим законодавчим актом;

– характеристика бюджетного устрою як методу організації бюджетної системи на основі її принципів, у логічному зв'язку всіх структурних елементів, що її утворюють, з урахуванням особливостей державного устрою, адміністративно-територіального поділу, повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері бюджетної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів. Дослідження має як теоретичний, так і прикладний характер. Одержані висновки та пропозиції можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшого опрацювання проблем правового регулювання бюджетної системи України, її елементів та структури останніх;

– у правотворенні – при розробці проектів законів про внесення змін до Бюджетного кодексу України, інших актів бюджетного законодавства;

– у практичній діяльності – при проведенні науково-методичних семінарів із проблем застосування фінансового, зокрема бюджетного, законодавства з учасниками бюджетних правовідносин, посадовими особами, працівниками правоохоронних та судових органів;

– у навчальному процесі – при підготовці навчальних та навчально-методичних матеріалів із дисциплін «Фінансове право», «Бюджетне право», а також у їх викладанні у вищих навчальних закладах.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію виконано й обговорено на кафедрі фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Основні наукові положення й висновки дисертаційного дослідження та практичні рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства України викладено у доповідях на Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних конференціях: «Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 18 квіт. 2013 р.); «Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку» (м. Київ, 2 квіт. 2013 рік); «Держава і право:

проблеми становлення і стратегія розвитку» (м. Суми, 18-19 трав. 2013 р.); «Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни» (м. Макіївка, 20 – 21 лют. 2013 р.); «Юридична осінь 2013 року» (м. Харків, 14 листоп. 2013 р.); «Удосконалення місцевого самоврядування в аспекті конституційної реформи» (м. Полтава, 27 черв. 2013 р.); «Конституційна реформа як вимога сучасності» (м. Харків, 25 черв. 2014 р.); «Актуальні напрями правового забезпечення інноваційної та інвестиційної політики в Україні» (м. Харків, 14 листоп. 2014 р.).

Публікації. Основні наукові положення та висновки дисертації відображено у 15 публікаціях (6 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, і тезах 9 доповідей на науково-практичних конференціях).

Структура дисертації. Структура роботи обумовлена логікою проблеми, обраної для дослідження, його метою і поставленими завданнями. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що поєднують шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел (253 найменування). Загальний обсяг дисертації – 213 сторінок, з яких основного тексту – 187 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір та актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами та планами, визначено ступінь її наукової розробки, об'єкт, предмет, мету й завдання щодо її досягнення; наведено аргументи щодо наукової новизни дослідження, сформульовано його методологічну та науково-теоретичну основу; зазначено теоретичне та практичне значення положень роботи, які виносяться на захист; наведено інформацію про апробацію основних положень роботи та публікації за темою дисертації.

Розділ перший «Бюджет та бюджетна система України» присвячено визначенню сутності бюджетної системи держави, її елементів.

У підрозділі *1.1 «Поняття бюджету: правовий аспект»* проаналізовано категорію «бюджет» у різному значенні – економічному, правовому, матеріальному. Наголошено, що ця категорія має спільну для всіх значень смисловою основу – грошові кошти, проте ознаки, за якими виводиться визначення цього поняття для кожної із вказаних сфер є різними, бо означають різні за своєю суттю явища. Наприклад, у ст. 2 Бюджетного кодексу України закріплено матеріальне значення бюджету. З огляду на предмет дослідження у роботі акцент зроблено на вивченні правової природи категорії «бюджет» та визначенні її смислового значення саме в правовому аспекті.

Розглянуто функції, за допомогою яких розкривається сутність бюджету: контрольна, розподільча, регулююча. Розподільча функція передбачає мобілізацію та акумулювання грошових коштів з різних джерел надходжень, що чітко визначені законодавством, та розподіл таких коштів за затвердженим розписом на визначені завдання та функції. Контрольна – виявляється у здійсненні контролю за процесом формування (повного та своєчасного отримання всіх передбачених надходжень бюджету), розподілу та ефективного використання таких надходжень, а також у контролі за діяльністю всіх органів публічної влади. Регулююча функція полягає у врівноваженні обсягу доходів бюджетів за допомогою проведення трансфертів між бюджетами.

Підкреслено, що важливу роль у формуванні будь-якого бюджету відіграють принципи, за якими цей процес відбувається. Принципи формування бюджету наразі не закріплені у чинному законодавстві, так само як і принципи бюджетного права. У той же час певне правове визначення отримали принципи бюджетної системи України в ст. 7 Бюджетного кодексу України. У їх переліку одночасно значаться й принципи формування бюджетів, такі як: публічність, прозорість, повнота, обґрунтованість, ефективність.

Наголошено на важливості принципу публічності. Доведено, що зміст цього принципу полягає в тому, що за рахунок коштів, акумульованих у бюджеті відповідного рівня, має відбуватися задоволення саме публічного інтересу, під яким доцільно розглядати державний інтерес та інтерес територіальних громад (суспільний).

Принцип прозорості як принцип формування бюджету передбачає можливість громадськості отримати інформацію про бюджет у перебігу бюджетного процесу, що, у тому числі, знаходить свій прояв також у звітах про виконання бюджетів відповідного рівня. Уточнюється, що допускається виключення з такої інформації про бюджет окремих видатків, якщо йдеться про відповідні інтереси держави та / або пов'язано із зберіганням державної таємниці (таємних видатків).

Проаналізовано співвідношення категорій «фінансові ресурси» та «грошові кошти», на підставі чого аргументовано недоцільність при визначенні поняття «бюджет» використання категорії «фінансові ресурси», оскільки у бюджеті будь-якого рівня можуть бути акумульовані виключно грошові кошти.

У підрозділі 1.2 «Бюджетна система України та її складові» надано характеристику бюджетної системи України як сукупності бюджетів (державного та місцевих), які взаємопов'язані між собою, функціонують з урахуванням адміністративно-територіального устрою держави й економічних відносин та урегульовані нормами бюджетного права.

Розглянуто такі принципи бюджетної системи: збалансованість, обґрунтованість, єдність, самостійність, повнота, субсидіарність, цільове

використання бюджетних коштів та ін. Особливу увагу приділено дослідженню принципів збалансованості та обґрунтованості. Встановлено, що зміст принципу збалансованості полягає у тому, що повноваження на здійснення видатків бюджету мають рівнозначно співвідноситись із доходами бюджету відповідного рівня (державного або місцевих) на відповідний бюджетний період. Для досягнення збалансованості можуть бути застосовані такі методи: грошовий, дохідний, видатковий, трансфертний, борговий. З позиції фондової концепції фінансів аргументовано, що бюджет слід вважати збалансованим лише у разі рівнозначного співвідношення між його видатковою та дохідною частинами, а також дотримання відповідності видатків доходам. У разі, якщо бюджет затверджується з перевищенням видатків над доходами або навпаки, цей принцип порушується. Удосконалення нормативно-правового регулювання є основою забезпечення збалансованості бюджетної системи держави. Запроваджуючи відповідні норми в актах бюджетного законодавства, законодавець очікує на конкретний результат; для «життя» таких норм необхідно, щоб вимоги, які в них закріплені, реалізувалися у правомірних діях учасників бюджетних відносин.

Незважаючи на те, що принцип обґрунтованості наразі не дотримується, на підставі аналізу звітів про виконання Державного бюджету України за 2009–2013 рр. зроблено висновок про важливість забезпечення у бюджетному процесі реалістичності макроекономічного прогнозування та підвищення якості планування й затвердження бюджетних показників. Запропоновано зміст принципу обґрунтованості розуміти як закладення в основу Закону «Про Державний бюджет» на відповідний рік реальних показників доходів та видатків бюджету.

Досліджено співвідношення категорій «бюджетний устрій» та «бюджетна система», які тісно взаємопов'язані. Зміст категорії «бюджетний устрій» значно ширший, ніж поняття «бюджетна система». Саме через категорію бюджетного устрою складається уява про функціонуючу, а не статичну бюджетну систему, закріплюються засади її регулювання, співвідношення між рівнями бюджетної системи. Наведено визначення поняття «бюджетний устрій» та запропоновано закріпити його у ст. 2 Бюджетного кодексу України. Аргументовано недоцільність закріплення у бюджетному законодавстві принципів бюджетного устрою, оскільки вони, фактично, тотожні принципам бюджетної системи, які вже віднайшли своє законодавче вираження у ст. 7 Бюджетного кодексу України та є елементом змісту категорії «бюджетний устрій».

Другий розділ «Горизонтальна структура бюджету» присвячений детальному дослідженню горизонтальної структури бюджету відповідного рівня – його дохідної та видаткової частин.

У підрозділі 2.1 «*Правове регулювання дохідної частини бюджетів*» розкрито особливості регулювання правового режиму доходів бюджету,

проведено аналіз категорії «доходи бюджету» у різних значеннях. За матеріальним змістом доходи бюджету виступають як грошові кошти, що надходять до бюджету. Як правова категорія – це правовідносини, що опосередковують передбачувані, заплановані реальні надходження до бюджету відповідного рівня. У економічному значенні – це сукупність економічних відносин, пов'язаних із формуванням доходів відповідного бюджету.

Особливу увагу приділено виокремленню характерних ознак доходів бюджету. Запропоновано виділяти такі: грошовий характер – мають грошове, а не натуральне вираження; різноманітність джерел отримання, перелік яких чітко визначений бюджетним законодавством; правова визначеність – поняття та склад доходів, їх класифікація закріплені у нормах Бюджетного кодексу України та у підзаконних актах; тимчасовість – доходи акумулюються певний проміжок часу, що обумовлено темпоральною дією закону (рішення) про бюджет та існуванням бюджетного періоду; публічний характер – спрямованість на задоволення публічного інтересу; плановість – за загальним правилом їх обсяг у відповідному бюджеті планується заздалегідь; процесуальність – законом встановлена процедура перерахування коштів до бюджету з моменту сплати певних коштів до їх зарахування до відповідного бюджету; безповоротність – при встановленні доходів не передбачається необхідність їх повернення. Остання ознака є специфічною, оскільки притаманна не всім доходам бюджету, а лише певним видам (наприклад, податковим).

Для класифікації доходів бюджету запропоновано такі критерії: 1) соціально-економічний : доходи від юридичних осіб, державного майна та місцевих організацій, державної зовнішньоекономічної діяльності, особистих доходів громадян; 2) порядок та умови зарахування: власні, регулюючі, 3) метод вилучення коштів: добровільний, примусовий; 4) ступінь прогнозованості: прогнозовані, частково прогнозовані, не прогнозовані; 5) частота надходження: одноразові, систематичні, періодичні; 6) територіальність: внутрішні, зовнішні; 7) джерела надходження: первинні, вторинні. Наголошено, що натепер законодавець не виділяє єдиного критерію для класифікації доходів бюджету, оскільки у ст. 9 Бюджетного кодексу України виокремлено: а) податкові надходження; б) неподаткові надходження; в) доходи від операцій з капіталом; г) трансферти. У наведеній статті об'єднані абсолютно різні групи доходів. Запропоновано внести відповідні зміни.

У підрозділі 2.2 *«Правова характеристика видаткової частини бюджетів»* проаналізовано зміст видатків бюджету, охарактеризовано їх ознаки та співвідношення з іншими категоріями.

Для розкриття змісту видатків бюджету розглянуто останні в економічному, правовому та матеріальному аспектах. Встановлено, що в

економічному значенні видатки бюджету являють собою сукупність економічних відносин, пов'язаних із розподілом (перерозподілом) грошових коштів, які направлені на забезпечення діяльності держави та органів місцевого самоврядування. У правовому сенсі – це правовідносини, що опосередковують рух грошових коштів, акумульованих у бюджетах відповідних рівнів згідно із законом (рішенням) про бюджет на відповідний рік та спрямованих на здійснення завдань і функцій, які покладені на органи державної влади та місцевого самоврядування відповідно до положень бюджетного законодавства. За матеріальним змістом вони є сукупністю грошових коштів, передбачених у відповідному бюджеті для фінансування завдань і функцій держави та місцевого самоврядування.

Констатовано, що видатки бюджету мають дуалістичний характер. З одного боку, здійснюються безперервно, оскільки виконання державою та органами місцевого самоврядування функцій і завдань вимагає безперервного, регулярного і повсякденного фінансування; з другого – є тимчасовими, оскільки їх здійснення обмежується темпоральною дією нормативного акта (закону або рішення) про бюджет.

Проведено співвідношення категорій «видатки бюджету» та «публічні видатки». Запропоновано останні поділяти за двома критеріями: (1) видом публічного інтересу, що реалізується, – державні видатки та місцеві видатки (територіальних громад); (2) правовою природою фонду, з якого вони здійснюються, – на бюджетні та позабюджетні. Аргументовано, що бюджетні видатки можуть бути державними та місцевими (залежно від того, у бюджеті якого рівня вони сформовані).

Третій розділ «Вертикальна структура бюджету» присвячено аналізу питань, пов'язаних із визначенням правової природи загального та спеціального фондів бюджету, дослідженням специфіки їх правового регулювання.

У підрозділі 3.1 *«Правова природа загального фонду бюджету»* приділено увагу дослідженню категорії «фонд коштів», виокремленню видів фондів та особливостей їх правового врегулювання. Констатовано, що категорія «фонд коштів» широко використовується у різних галузях права (бюджетне, цивільне, земельне). Зазначено, що багатозначне використання категорії «фонд» у фінансово-правовому регулюванні може призводити до утворення колізій між нормами фінансового та цивільного законодавства. Доведено необхідність розрізняти фонд як (1) суб'єкт – некомерційну організацію, і фонд як (2) об'єкт – кошти, що акумульовані відповідним суб'єктом і направлені на вирішення певних соціально-економічних цілей і завдань.

Дослідження правового регулювання загального фонду бюджету дало підстави для висновку, що кошти, мобілізовані до загального фонду

бюджету, не мають конкретного цільового призначення – вони формують централізований фонд держави, за рахунок якого уряд фінансує державні потреби, передбачені поточними фінансовими планами. Таким чином, саме із загального фонду бюджету здійснюються поточні видатки бюджету. Аргументовано доцільність застосування як критерію для виокремлення у складі бюджету загального, спеціального і резервного фондів характер здійснюваних видатків. За рахунок коштів загального фонду фінансуються поточні видатки, спеціального фонду – капітальні видатки, а за рахунок резервного – непередбачувані.

Запропоновано закріпити у ч. 5 ст. 10 Бюджетного кодексу України поняття «поточні видатки» та «капітальні видатки». Поточні видатки становлять собою різновид видатків бюджету, спрямованих на забезпечення належного функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, бюджетних установ та інші видатки, які відповідно до бюджетної класифікації не можуть бути віднесені до капітальних видатків. До складу поточних видатків доцільно відносити й захищені видатки бюджетів. Капітальні видатки – це видатки, направлені на розвиток та реалізацію інноваційної та інвестиційної діяльності, а також на придбання нематеріальних активів і створення державних запасів, резервів.

У підрозділі 3.2 *«Правова природа спеціального фонду бюджету»* проведено детальний аналіз правового регулювання спеціального фонду бюджету та його складових, зокрема: Фонду охорони навколишнього природного середовища, Фонду соціального захисту інвалідів, Стабілізаційного фонду, Державного дорожнього фонду, Державного інноваційного фонду та Державного інтервенційного фонду. Окрему увагу приділено аналізу правового режиму руху коштів між загальним та спеціальним фондами відповідного бюджету.

Зазначено, що створення Стабілізаційного фонду в Україні є важливим для функціонування фінансово-економічної сфери держави, її соціально-економічного розвитку. Доведено доцільність створення Стабілізаційного фонду як інструменту стабілізації ситуації на фінансовому ринку, забезпечення макроекономічної стабільності. Діяльність цього фонду має бути врегульована відповідним Законом України, а постановами Кабінету Міністрів України необхідно деталізувати окремі аспекти його діяльності.

З'ясовано, що Фонд соціального захисту інвалідів та Державний дорожній фонд України утримуються за рахунок коштів державного бюджету, але ці фонди визначені у складі спеціального фонду бюджету. Підкреслено, що Бюджетним кодексом України не визначений правовий режим руху коштів між загальним та спеціальним фондами у такому разі. Аргументовано, що Фонд соціального захисту інвалідів, Державний інтервенційний фонд та Державний дорожній фонд України як складові

спеціального фонду бюджету мають утримуватись за рахунок власних джерел надходжень.

Значну увагу приділено аналізу категорій «оборотний залишок бюджетних коштів», «тимчасово вільні кошти», «вільний залишок бюджетних коштів» та «профіцит бюджету». Доведено, що вони різняться за: 1) призначенням використання коштів (оборотний залишок бюджетних коштів має чітко визначене призначення – використання на оплату праці працівників бюджетних установ, придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів та ін.; вільний залишок бюджетних коштів – на фінансування дефіциту бюджету наступних бюджетних періодів; профіцит – на погашення боргу, забезпечення встановленого обсягу оборотного залишку бюджетних коштів, придбання цінних паперів, спрямування коштів до бюджету розвитку; 2) суб'єктами використання коштів – Верховна Рада України (оборотний залишок бюджетних коштів, вільний залишок бюджетних коштів, профіцит) та органи Казначейства України й головні розпорядники бюджетних коштів (тимчасово вільні кошти); 3) обов'язковістю встановлення у бюджеті (оборотний залишок бюджетних коштів завжди передбачається у бюджеті відповідного бюджету, має обов'язковий характер; вільний залишок бюджетних коштів – необов'язковий характер; профіцит є необов'язковим (утворюється лише у разі перевищення доходів над видатками відповідного бюджету); тимчасово вільні кошти мають необов'язковий характер); 4) стадіями бюджетного процесу, на яких формуються (оборотний залишок бюджетних коштів – на стадії складання проектів бюджетів і затверджується на стадії прийняття Закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет); вільний залишок бюджетних коштів – на стадії виконання відповідного бюджету; профіцит бюджету – передбачається на стадії розробки проекту Закону про Держбюджет України (рішення про місцевий бюджет) на відповідний рік; тимчасово вільні кошти – на стадії виконання бюджету відповідного рівня); 5) умовою, за наявності якої утворюються такі кошти (оборотний залишок бюджетних коштів – лише у разі виникнення тимчасових касових розривів бюджетів; вільний залишок – лише за наявності оборотного залишку бюджетних коштів; профіцит бюджету – така умова відсутня; тимчасово вільні кошти – лише у разі, якщо їх відволікання не призведе до втрати платоспроможності бюджету; виникнення заборгованості за відповідним фондом бюджету протягом періоду).

ВИСНОВКИ

При дослідженні проблем, визначених у дисертації як актуальні, відповідно до поставленої мети і завдань здійснено теоретичне узагальнення і вирішено наукове завдання, що полягає у наданні характеристики та виявленні особливостей бюджету як правового явища та його структури, визначенні поняття «бюджетна система» та виокремленні її структурних елементів. На підставі дослідження зроблено такі висновки:

1. У правовій сфері бюджет розуміється як основний фінансовий план утворення, розподілу й використання централізованого грошового фонду держави або адміністративно-територіального утворення, затвердженого відповідним представницьким органом. У економічній – як сукупність економічних відносин, які є засобом розподілу валового внутрішнього продукту між виробничою та невиробничою сферою, опосередковують рух коштів, що перебувають у розпорядженні компетентних суб'єктів. За матеріальним змістом бюджет запропоновано характеризувати з урахуванням фондової концепції функціонування публічних фінансів – як універсальний централізований публічний грошовий фонд, що акумулює у своєму складі різні види доходів та з якого фінансуються конкретні видатки.

2. Бюджетна система України становить урегульовану нормами бюджетного права сукупність взаємопов'язаних між собою бюджетів (державного та місцевих), які функціонують з урахуванням адміністративно-територіального устрою держави та економічних відносин. Її ознаками є: нормативність (встановлення виключно законами); чітка визначеність (кожна ланка такої системи містить відповідні конкретні доходи та видатки, перелік яких встановлений законодавством); структурованість (складається з Державного та місцевих бюджетів); взаємопов'язаність бюджетної системи та її елементів з економікою, політикою, валютною та податковою системами.

3. Функціонування бюджетної системи має ґрунтуватися на таких принципах: єдності, збалансованості, публічності та прозорості, гласності, плановості, обґрунтованості, повноти, ефективності, субсидіарності, справедливості та неупередженості, цільового використання коштів та відповідальності учасників бюджетного процесу. Принципи бюджетної системи відображають інтереси як держави в цілому, так і інтереси окремих верств населення та мають відповідати реально існуючим відносинам. Вони є динамічними і з часом, під впливом багатьох факторів, можуть змінюватися, але ні в якому разі не можуть суперечити Конституції України і обмежувати права і свободи, порушувати інтереси громадян України.

4. Запропоновано закріпити у ст. 2 Бюджетного кодексу України поняття «бюджетний устрій» як методи організації бюджетної системи на основі її принципів, у логічному зв'язку всіх структурних елементів, що її утворюють, з урахуванням особливостей державного устрою,

адміністративно-територіального поділу, повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері бюджетної діяльності.

5. Доходи як складова горизонтальної структури бюджету характеризуються такими ознаками: мають грошове, а не натуральне вираження (грошовий характер); різноманітність джерел отримання, перелік яких чітко визначений бюджетним законодавством; правова визначеність – поняття та склад таких доходів, їх класифікація закріплені у нормах Бюджетного кодексу України та у підзаконних актах; тимчасовість – акумулюються певний проміжок часу, що обумовлено темпоральною дією закону (рішенням) про бюджет і існуванням бюджетного періоду; публічний характер – спрямованість на задоволення публічного інтересу; плановість – за загальним правилом їх обсяг у відповідному бюджеті планується заздалегідь; процесуальність – законом встановлено процедуру перерахування коштів до бюджету з моменту сплати певних коштів до їх зарахування до відповідного бюджету; безповоротність – при встановленні не передбачається необхідність їх повернення. Остання ознака є специфічною, оскільки притаманна не всім доходам бюджету, а лише певним видам (наприклад, податковим).

6. Доходи від операцій з капіталом становлять собою надходження від продажу основного капіталу, державних запасів товарів, землі та нематеріальних активів. Такий різновид доходів бюджету належить до неподаткових доходів відповідного бюджету. Відокремлення доходів від операцій з капіталом як окремого елемента доходів бюджету, перелік яких міститься у ст. 9 Бюджетного кодексу України, не є обґрунтованим, оскільки за своєю суттю вказані доходи мають включатися до неподаткових доходів бюджетів.

7. Ознаками бюджетних видатків є: 1) публічний характер (спрямованість на задоволення публічного інтересу); 2) правовий характер (їх здійснення відповідно до приписів бюджетної класифікації та норм бюджетного законодавства); 3) тимчасовість (провадяться протягом конкретного проміжку часу – бюджетного періоду); 4) безповоротність (спрямованість на забезпечення основних цілей, завдань та функцій держави й не потребують їх відшкодування); 5) безперервність (для виконання державою та органами місцевого самоврядування функцій необхідне постійне фінансування); 6) плановість (їх обсяг планується заздалегідь на основі прийнятого належним чином акта про бюджет).

8. Бюджет за вертикальною структурою складається з відповідних фондів. Критерієм для їх виокремлення має бути характер здійснюваних видатків. За рахунок коштів загального фонду фінансуються поточні видатки, за рахунок коштів спеціального фонду – капітальні видатки, а за рахунок резервного – непередбачувані.

9. До складу спеціального фонду належать: а) Фонд охорони навколишнього природного середовища; б) Фонд соціального захисту інвалідів; в) Стабілізаційний фонд; г) Дорожній фонд; д) Державний інноваційний фонд; е) Фонд для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення та ін. Наразі наявне подвійне регулювання їх діяльності. З одного боку, видається доцільним регулювати питання, пов'язані із основною діяльністю таких фондів, напрямами використання коштів, які в них акумульовані, нормами бюджетного законодавства, зокрема – нормами Бюджетного кодексу України. Разом із тим доведено недоцільність включення до Бюджетного кодексу України положень, які регулюють діяльність фондів, що входять до складу спеціального фонду бюджету. Правовий статус та особливості діяльності кожного конкретного фонду має регулюватися окремим нормативно-правовим актом.

10. Наявність тимчасово вільних коштів у державі можлива лише у двох випадках: по-перше, якщо при виконанні відповідних бюджетних програм витрачається менший обсяг коштів, аніж було заплановано; по-друге – у разі, якщо обсяг доходів виявився більшим, ніж планувалося. Той обсяг коштів, що залишився, можна вважати тимчасово вільними, оскільки при плануванні доходів і видатків бюджету відповідного рівня такі «вільні» кошти не закладалися, а з'явилися лише на стадії виконання.

11. Виділено такі ознаки оборотного залишку бюджетних коштів: являє собою своєрідний бюджетний резерв; формується виключно за умови виникнення тимчасових касових розривів бюджетів відповідного рівня; формується у бюджетах відповідно до положень законодавства на початок планового бюджетного періоду; має чітко визначені напрями використання коштів; завжди передбачається у бюджеті відповідного бюджету, має обов'язковий характер; фіксований розмір – не більше 2 % планових видатків загального фонду бюджету.

12. Виходячи із аналізу положень бюджетного законодавства, видається доцільним виокремлювати такі ознаки вільного залишку бюджетних коштів: (а) формування лише за наявності оборотного залишку бюджетних коштів; (б) використання на фінансування дефіциту бюджету наступних бюджетних періодів; (в) утворення на кінець бюджетного періоду; (г) використання згідно із актом про бюджет (або змін до нього); (д) утворення на стадії виконання відповідного бюджету; (е) необов'язковий характер, оскільки може не передбачатися у бюджеті.

13. Категорію «профіцит бюджету» запропоновано визначати із урахуванням таких ознак: 1) має бути спланованим, тобто передбачається наявність профіциту на стадії складання проекту Закону про Держбюджет (рішення про місцевий бюджет на відповідний рік); 2) затверджується на стадії прийняття закону про Державний бюджет (рішення про місцевий бюджет); 3) має чітко визначені напрями використання; 4) є необов'язковим

(утворюється лише у разі перевищення доходів над видатками відповідного бюджету) .

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Токарева К. О. До питання про основні засади функціонування бюджетної системи України / К. О. Токарева // Митна справа. – 2013. – №1 (85). – С.83 – 87.

2. Токарева К. О. Бюджет і бюджетна система як вихідні поняття бюджетного права / К. О. Токарева // Форум права. – 2013. – №1. – С. 1038 – 1042.

3. Токарева Е. О. Бюджет, бюджетная система и бюджетное устройство: понятие, признаки, принципы / Е. О. Токарева // Экономика и право Казахстана. – 2013. – № 19 (451). – С. 36 – 40.

4. Токарева К. О. До питання визначення поняття «доходи бюджету» / К. О. Токарева // Проблеми законності: зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 124. – С. 251 – 260.

5. Токарева К. О. Принципи функціонування публічних фондів коштів / К. О. Токарева // Право і суспільство. – 2014. – №5. – С. 177 – 184.

6. Токарева К. О. «Видатки бюджету» як категорія бюджетного права [Електронний ресурс] / К. О. Токарева // Теорія та практика правознавства. – 2014. – Вип. 1(5). – Режим доступу: <http://nauka.jur-academy.kharkov.ua>

7. Токарева К. О. Бюджет і бюджетна система: удосконалення понять / К. О. Токарева // Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни: збірка тез доповідей III Міжнар. наук.-практ. конф (м. Макіївка, 20 – 21 лют. 2013 р) / ред. кол. В. І. Веретенников та ін. – Макіївка: МЕРІ. – 2013. – С.39 – 40.

8. Tokarieva K. Handelsvertretung in Deutschland / Kateryna Tokarieva // Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених: матеріали Всеукр. конф. (Харків, 18 квіт. 2013 р.) / МОН України, НУ ЮАУ ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2013. – С. 168 – 170.

9. Токарева К. О. До питання про поняття бюджету / К. О. Токарева // Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку: зб. матеріалів XIV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2 квіт. 2013 р.) / Нац. акад. наук

України, Київ. ун-т права ; [ред. кол.: Ю. С. Шемшученко, Ю. Л. Бошицький, О. В. Чернецька]. – Київ : Ліра-К, 2013.– С. 113 – 115.

10. Токарева К. О. Бюджет та принципи його формування / К. О. Токарева // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 18-19 трав. 2013 р.) / Сумська філія Харків. нац. ун-ту внутріш. справ. – Суми: Друкар. дім «Парус», 2013. – С. 439–441.

11. Токарева К. О. Співвідношення принципів бюджетної системи та принципів формування бюджету / К. О. Токарева // Удосконалення місцевого самоврядування в контексті конституційної реформи: зб. наук. ст. та тез повід. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 27 черв. 2013 р.) / редкол. : С. Г. Серьогіна, О. П. Буцан, О. Р. Дашковська. – Полтава : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2013. – С. 150 – 151.

12. Токарева К. О. Доходи і видатки бюджетів: проблеми тлумачення понять [Електронний ресурс] / К. О. Токарева // Від громадянського суспільства – до правової держави: зб. тез доповідей VIII Міжнар. наук. конф. студентів та молодих вчених (м. Харків, 26 квіт. 2013 р.). – Режим доступу: <http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2013-04-26/newest.Pdf>. – С. 529 – 531.

13. Токарева К. О. До питання щодо визначення поняття «доходи бюджетів» // Юридична осінь 2013 року: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (м. Харків, 14 листоп. 2013 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»: Право, 2013. – С. 205 – 208.

14. Токарева К. О. Конституційні принципи здійснення видатків бюджету // Конституційна реформа як вимога сучасності: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Харків, 25 черв. 2014 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків: Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2014. – С. 61–64.

15. Токарева К. О. Державний інноваційний фонд у складі спеціального фонду бюджету // Актуальні напрями правового забезпечення інноваційної та інвестиційної політики в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 листоп. 2014 р.) / Нац. акад. прав. наук України; НДІ прав. забезпечення інновац. розвитку НАПрН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків: Право, 2014. – С.80 – 83.

АНОТАЦІЯ

Токарєва К. О. Структура бюджету: фінансово-правовий аналіз. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2016.

Дисертацію присвячено дослідженню правового регулювання бюджету та його елементів. У роботі охарактеризовано бюджет у правовому, економічному та матеріальному аспектах, розкрито значення принципів формування бюджетів та їх співвідношення з принципами бюджетного права та бюджетної системи. Розкрито смислове значення категорії «бюджетний устрій», проаналізовано співвідношення вказаної категорії із поняттям «бюджетна система». Охарактеризовано дохідну й видаткову частини бюджету, визначено специфічні особливості кожної з них. Проаналізовано вертикальну структуру бюджетів. При дослідженні правової природи спеціального фонду бюджетів детально з'ясовано особливості утворення власних надходжень бюджетних установ. На основі теоретичних та практичних висновків, зроблених в результаті дослідження, сформульовані рекомендації стосовно подальшого удосконалення бюджетного законодавства України.

Ключові слова: бюджет, функції бюджету, бюджетна система, бюджетний устрій, принципи бюджетної системи, класифікація доходів та видатків бюджету, спеціальний фонд бюджету, горизонтальна структура бюджету, вертикальна структура бюджету, дохідна частина бюджету, видаткова частина бюджету.

АННОТАЦІЯ

Токарева Е. О. Структура бюджета: финансово-правовой анализ. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право; финансовое право; информационное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2016.

Диссертация посвящена исследованию правового регулирования бюджета и его элементов. Бюджет рассматривается в правовом, экономическом и материальном аспектах, определено значение принципов формирования бюджетов и их соотношение с принципами бюджетного права

и бюджетной системы. Раскрыто смысловое значение категории «бюджетное устройство», проанализировано соотношение указанной категории с понятием «бюджетная система». Исследованы доходная и расходная части бюджетов, выделены специфические характеристики, которые им присущи. Проанализировано соотношение категорий «доходы бюджета», «доходная часть бюджетов», а также «поступления в бюджет». Рассмотрены различные подходы к определению расходов бюджета, обобщены принципы бюджетных расходов. В качестве последних предлагается выделять: 1) законность; 2) целевое использование денежных средств; 3) эффективность расходов бюджета; 4) сбалансированность доходов и расходов бюджета; 5) ответственность за нецелевое использование бюджетных средств.

Предложено определять бюджетную систему как урегулированную нормами бюджетного права совокупность взаимосвязанных между собой бюджетов (государственного и местных), которые функционируют с учетом административно-территориального устройства государства и экономических отношений. Констатировано, что ей присущи следующие признаки: 1) нормативность (установление бюджетной системы исключительно законами) 2) четкая определенность (каждое звено такой системы содержит соответствующие конкретные доходы и расходы, перечень которых четко определен законодательством); 3) структурированность (бюджетная система состоит из государственного и местных бюджетов); 4) взаимосвязь бюджетной системы и ее элементов с экономикой, политикой, валютной и налоговой системами.

Предложено внести в абз. 15 ст. 1 Закона Украины «О местном самоуправлении в Украине» изменения, касающиеся разграничения местных бюджетов и бюджетов местного самоуправления (последние являются частью местных бюджетов) на основании полномочий органов государственной власти и органов местного самоуправления относительно принятия и выполнения таких бюджетов, а также специфики формирования их доходной части, урегулированных нормами действующего бюджетного законодательства.

Отмечено, что средства, получаемые высшими учебными заведениями от предоставления платных услуг, являются их собственными поступлениями, которыми такие бюджетные учреждения должны распоряжаться самостоятельно (по собственному усмотрению в рамках основной деятельности). Констатировано, что это является проявлением финансовой автономии высших учебных заведений.

Проанализирована вертикальная структура бюджетов. Определено понятие «бюджетные фонды»; на основе признаков, присущих соответствующему фонду, дана характеристика каждого из них, установлено их место в составе бюджетной системы. Рассмотрены особенности формирования резервного фонда бюджета, назначение и условия

использования средств из резервного фонда бюджета, порядок предоставления и рассмотрения обращений о выделении средств из такого фонда.

В качестве структурных элементов специального фонда бюджета рассмотрены Фонд охраны окружающей среды, Фонд социальной защиты инвалидов, Стабилизационный фонд, Дорожный фонд, Государственный инновационный фонд, Фонд для реализации мер по ликвидации последствий Чернобыльской катастрофы и социальной защиты населения и др. При этом акцентировано внимание на необходимости обязательного выделения в составе специального фонда бюджета Стабилизационного и Государственного инновационного фондов.

На основе теоретических и практических выводов, сделанных в результате исследования, сформулированы рекомендации по совершенствованию бюджетного законодательства Украины.

Ключевые слова: бюджет, функции бюджета, бюджетная система, бюджетное устройство, принципы бюджетной системы, классификация доходов и расходов бюджета, специальный фонд бюджета, горизонтальная структура бюджета, вертикальная структура бюджета, доходная часть бюджета, расходная часть бюджета.

SUMMARY

Tokarieva K. O. The structure of budget: financial and law analysis. – the Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of law sciences on specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – Yaroslav the Wise National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2016.

This research focuses on the law regulation of the budget and its elements. The paper describes the budget in the law, economic and material aspects, reveals the principles of budget formation and their relationship with the principles of budget law and budget system. The work shows the notional category "budget organization", analyzes the relationship of this category with the concept of the budget system. A special place is given to the research of budget revenues and expenditures, the identification of their specific characteristics. Special attention is given to the analysis of the horizontal structure of the budget. The formation particularities of own revenues of budget institutions are explored in detail in research measures of law nature of special budget fund. As a result of our research theoretical and practical conclusions are made, on the basis of which the recommendations for further improvement of Ukrainian budget law are formulated.

Keywords : budget, budget functions, budget system, budget organization, budget system principles, classification of revenues and expenditures, special

budget fund, horizontal budget structure, vertical budget structure, budget revenue, budget expenditure.

Відповідальний за випуск
доктор юридичних наук, професор О. А. Лукашев

Підписано до друку 18. 04.2016 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Умовн. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. Арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 1458

Друкарня Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, Харків, вул. Пушкінська, 77